

SOBRE LA PUBLICACIÓ D'ASSAJOS PER A NO ERUDITS

Filosofia per a tots els públics

JORDI MARLET

jmarlet@msn.com

Des de fa uns anys assistim al retorn de la filosofia. Aquest retorn és paral·lel al declivi de les solucions aportades per la religió, les ideologies i les ciències humanes, que són incapaces de respondre a les preguntes sobre el sentit de l'existència, els valors o l'art de viure. Davant la pèrdua de valor d'aquestes respostes tancades, l'argumentació i la reflexió filosòfiques ens poden ajudar a aclarir missatges i situacions de la vida quotidiana. Com recorda Josep-Maria Terricabras, catedràtic de filosofia de la Universitat de Girona i director de la Càtedra Ferrater Mora de la mateixa universitat, la filosofia és una "defensa personal" en una època d'intent de pensament únic o de manca de pensament –que per a ell ve a ser el mateix.

Aquesta època es caracteritza entre altres coses bàsiques per la saturació i la rapidesa de la informació, i Norbert Bilbeny, catedràtic de filosofia moral de la Universitat de Barcelona, recorda que hi ha un abans i un després del comandament a distància, de la consulta a Internet, del telèfon mòbil, de la televisió per cable, "nous enginyers dels quals celebren l'arribada però que introdueixen la impaciència, i que són incompatibles amb els principis imprescindibles per a una idea de la cultura i del saber en general". Aquesta impaciència Bilbeny la pot veure a la mateixa universitat en la manera de preparar-se dels estudiants, amb els apunts, "que és el zàping introduït a la universitat i fa que prosperin els analfabets funcionals" –gent que sap llegir i escriure però és incapaç d'entendre un text o escriure una pàgina-. Per Bilbeny, cal tornar a trobar el valor de la paciència, de l'ordenació, que s'està perdent.

LA NECESSITAT I EL DESIG DE PENSAR

De totes maneres, la necessitat i el desig de pensar han existit sempre. Què ha canviat? Doncs que avui "potser és més fàcil que abans satisfer aquesta necessitat i desig de pensar", segons recorda Terricabras, que explica el perquè: no solament això que apuntàvem que hi ha molta informació circulant de premsa –"les distàncies s'han fet més petites i els missatges es poden difondre més fàcilment"–, sinó també que hi ha molts pensadors disposats a parlar amb gent normal en llenguatge normal, "cosa que

L'interès del lector per la filosofia coincideix amb la voluntat dels filòsofs per escriure llibres menys hermètics i de les editorials per publicar-ne. Internet també posa la filosofia a l'abast de tothom

no sempre ha passat". "La conjunció d'aquests factors –interès, capacitat de difusió i predisposició d'alguns autors– ha començat a donar resultats", indica Terricabras. I per això ara els llibres de filosofia, d'ètica, de moral, estan de moda.

Terricabras apunta que des de la seva època de professor de filosofia a secundària ha sentit la necessitat –"la urgència"– de fer que la filosofia resultés propera a la gent i que abandonés la torre de vori en què tots plegats l'hem anat recloent periòdicament. Això ha coincidit amb un interès editorial per fer llibres més populars, dirigits al gran públic, no a una elit. Bilbeny creu que els acadèmics més posats al dia no haurien acceptat amb facilitat les propostes del món editorial per escriure sobre filosofia si no tinguessin una preocupació a contribuir, a trobar un sentit pràctic a la teoria d'avui en un moment de canvi, en què necessitem elements de reflexió.

Terricabras i Bilbeny acosten les idees filosòfiques a un públic no acadèmic, és a dir, que no ha de ser necessàriament

JOSEP MARIA TERRICABRAS

NORBERT BILBENY

iniciat. Els interessa l'aplicació de la filosofia, que tampoc és que vingui de nou: aquest compartir per part dels filòsofs professionals amb el públic en general respostes a qüestions àmplies i d'essència desconeguda és un fenomen recurrent, que sempre s'ha donat. Ja Aristòtil tenia les obres exotèriques i les esotèriques; les primeres, per a dins el Liceu, i les altres per arribar al gran públic. Bilbeny recorda que un gran filòsof divulgador del seu pensament com va ser Bertran Russell escrivia llibres com *Principia matemàtica* i *Els problemes de la filosofia* reservats per als especialistes però alhora escrivia sobre la felicitat, el matrimoni, la política i la religió per a un públic més ampli. I aquest afany també es dona fora de la filosofia: dos dels autors que recorda Bilbeny són el físic Jorge Wagensberg –en el món de la ciència– i l'antropòleg Eudald Carbonell

–en l'explicació de l'evolució humana.

No tots els autors de llibres d'idees filosòfiques tenen la formació acadèmica de Terricabras i Bilbeny. En general, però, aquests pensadors escriuen per a gent amb un cert nivell cultural. Perquè aquesta és una altra: que els llibres de filosofia per a tots els públics no tinguin idees obstruses tampoc vol dir que puguin ser llegits per qualsevol lector.

UNA VISIÓ LÚDICA DE LA FILOSOFIA

En aquest reportatge citem autors d'obres de divulgació dels corrents i els pensadors de la història de la filosofia, i de llibres que tracten la filosofia d'una manera lúdica, gairebé irreverent, que sí que són a l'abast de tothom, però els autors dels llibres accessibles d'idees filosòfiques escriuen per a un públic que s'assembla a ells. Això implica que al capdavall els seus llibres són elitistes, perquè tenen un afany de comunicació i un rigor en l'expressió del pensament que no és a l'abast de tothom. No són llibres d'autoajuda, i Bilbeny apunta que la diferència bàsica entre els llibres de filosofia i els manuals d'autoajuda és que aquests darrers "tenen un esperit dogmàtic que exigeix una submissió del lector, a qui l'autor convida a abandonar l'esperit crític i seguir el llibre d'instruccions que el manual li dona pel seu bé. Neopaternalisme, que fins fa poc tothom mínimament culte refusava; especialment des de la contracultura dels 60 i 70".

Terricabras indica que procura deixar-se guiar per l'expressió de Wittgenstein: "Allò que el lector també pot fer, deixa que ho faci el lector". També recorda que en aquesta mateixa línia es mouen projectes com *Philosophy for Children*, de Mathew Lipman, que està dirigit a nens i joves, i que a Catalunya és gestionat pel Grup IREF amb el nom *Filosofia 3/18*. Allà es pretén que els nens, ja des de petits, aprenguin a pensar cooperativament i a defugir respostes dogmàtiques o prefabricades. Un altre dels autors que proposem com a lectura és el professor de filosofia i assagista Josep Muñoz i Redón, que en dos dels seus llibres (*Només sé que no sé res* i *Filosofia de la felicitat*) ha parodiat el to paternalista dels llibres d'autoajuda. "Crec que la gran diferència entre uns i altres està en l'humor: la capacitat de riure's d'un mateix".

DIVULGACIÓ

► A les prestatgeries de les llibreries hi ha llibres que més que posar l'èmfasi en la filosofia en si mateixa el posen en el coneixement de la història de la filosofia, els seus autors i les seves idees clau. Alguns dels autors de llibres d'idees també són autors de llibres d'aquests tipus, i el contrari també és cert. En qualsevol cas, l'oferta que ara proposem comença amb els ja clàssics Lou Marinoff, que després de convèncer mig món que necessitem *Més Plató i menys Prozac* (Ediciones B) ha tornar recentment a la càrrega amb *Pregunta-ho a Plató: com la filosofia et pot canviar la vida* (Edicions Proa), Jostein Gaarder, que a *El món de Sofia* (Empúries) novel·la la història de la filosofia des dels seus orígens fins als nostres dies, i Alain de Botton i *El consol de la filosofia* (La Magrana).

■ **Maite Larrauri i Max.** A *El desig segons Deleuze*, l'assagista i el dibuixant fan assequibles algunes de les idees bàsiques

LOU MARINOFF

d'un dels grans filòsofs del segle XX. La seva col·laboració es publica en la nova col·lecció *Filosofia per a profans*, de Tàndem, i es repeteix amb títols com ara *La llibertat segons Foucault*, *La guerra segons Simone Weil* i *La sexualitat segons Hannah Arendt*, autors dels quals Larrauri és una bona coneixedora.

JOSTEIN GAARDER

■ **Josep Muñoz i Redón.** A l'exitós *Filosofia de la felicitat: un passeig pel costat assolat del pensament* (Empúries) estudia de manera no acadèmica la idea de felicitat a través de la història. A *El llibre de les preguntes desconcertants* (Empúries) passeja per la vida i la mort a través de dinou preguntes desconcertants, entre les quals "què és el bé?", "què és la veritat?", "què és el poder?", "què és la bellesa?", "què és l'amor?" i catorze preguntes més.

■ **Javier Sádaba.** Autor mediàtic, partidari de popularitzar la filosofia perquè l'home actual viu en una situació de perplexitat i les qüestions vitals segueixen presents, a *La filosofia contada con sencillez* (Ediciones Maeva) comença explicant-nos els filòsofs grecs i acaba amb un apèndix on reflexiona sobre la filosofia com a aliada de la bona vida.